

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvkomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)
1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

-

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)
2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

-

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

-

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)
3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

-

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

-

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja veloitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa

sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

-

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)
4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)
5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

-

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)
6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

-

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

-

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

-

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)
7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämiseksi? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

-

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulokitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämisessä?

-

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

-

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seuranta ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

-

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

-

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys**14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?**

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle**15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?**

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Isät lasten asialla ry

Lausunto Sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä 2023

Lasten eron jälkeinen vuoroasuminen on lisääntynyt voimakkaasti viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana. THLn tilastoraportin mukaan vuonna 2021 lapsen asumisesta tehdyistä sopimuksista oli vuoroasumissopimuksia 33 % (4331 kpl). Todellisuudessa luku on vielä suurempi, koska kaikki vuoroasumiseen päätyneet vanhemmat eivät edes näe tarpeellisena käydä lastenvalvojan luona vahvistamassa sopimusta. Suosion kasvua kuvaa myös se, että vuoroasumissopimusten vuosittainen absoluuttinen määrä on yli kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Vuoroasuminen on hyvin yleinen erolapsen asumisratkaisu, mikä saa tukea myös Tilastokeskuksen (2022) tutkimuksesta.

Vuoroasumisen lisääntymiskehitys on positiivista monestakin näkökulmasta eikä vähiten lapsen hyvinvoinnin. Vuoroasumistutkimukset eri puolilla maailmaa ovat poikkeuksetta päätyneet lopputulemaan, että vuoroasuminen takaa eron jälkeen parhaiten lapsen hyvinvoinnin (esim. Augustijn 2023, Bastaits & Pasteels 2019, Bergström & al 2013 ja Nielsen 2014). Uskottavaa on, että myös vuoroasuvien vanhempien hyvinvointi lisääntyy vuoroasumisen lisääntyessä. Tätä kautta on selvää, että myös yhteiskunta hyötyy laajasti siitä, että sekä lapset ja vanhemmat ovat hyvinvoivia eron jälkeen. Käytännössä tämä tarkoittaa riitelyn ja myös oikeudenkäyntien vähenemistä erolapsia koskevissa asioissa, mikä puolestaan vähentää erilaisten vaikeiden erotilanteiden eropalveluiden tarvetta.

Vaikka eron päätyneet vanhemmat valitsevat omissa ratkaisuissaan lapsilleen vuoroasumisen ja sen muodostuessa mahdollisesti hiljalleen yhteiskunnalliseksi normiksi, lainsäädäntö ja hallinnollinen ohjaus eivät ole pysyneet ratkaisuja tekevien vanhempien mukana. Tämä näkyy tunnistettavasti myös erolapsen toimeentulossa ja taloudellisissa mahdollisuuksissa.

Oikeusministeriö on vuosina 2022-2023 tosin valmistellut ohjeistusta vuoroasuvien lasten elatusavulle. Kyseinen elatusapuohje tulee sivuamaan myös Kelan maksamaa elatustukea ja laajemmin niitä tukia, joilla turvataan lapsen toimeentulo vuoroasumistilanteissa.

Nyt lausuttavana olevassa Sosiaaliturvakomitean välimietinnössä todetaan, ettei ”etuusjärjestelmän tule ohjata valintoja lapsen asumisjärjestelyssä”. Vaikka Isät lasten asialla ry onkin samaa mieltä komitean kanssa siitä, että lapsen taloudellista asemaa voidaan pääsääntöisesti edistää sillä, että vanhemmat ovat kattavammin työmarkkinoilla ja työtulojen piirissä – eri mieltä yhdistys on siitä, ettei etuusjärjestelmän tule ohjata valintoja asumisjärjestelyssä. Koska vuoroasuminen on eri maita koskevilla tutkimuksissa todettu lapsen hyvinvoinnin kannalta parhaaksi asumisjärjestelyksi, tulee sitä myös suosia etuusjärjestelmän kautta.

Tämän nojalla Isät lasten asialla ry pitää lapsen vuoroasumisen edistämistä keskeisenä tavoitteena vanhempien eron jälkeisiin tilanteisiin myös sosiaaliturvakomitean työssä. Lapsen etu on asua kummankin vanhemman luona ja niin, että hänellä on riittävä toimeentulo sekä asumisen ja elämisen edellytykset kummassakin kodissa.

Lapsen oikeus vuoroasumiseen tulee turvata kaikissa oloissa, vaikka se vaatisi yhteiskunnalta lisäresursseja. Suorat lisäresurssit vanhemmille eivät kuitenkaan sellaisenaan riitä vaan taloudelliset kannustimet eron jälkeisissä tilanteissa on suunnattava niin, että vuoroasuminen on erovanhemmille aina houkuttelevampaa kuin riitely lapsen asuinpaikasta tai se, että lapsi asuu vain toisen vanhemman luona niin, että toinen vanhempi syrjäytetään lapsen elämästä. Käytännössä taloudellinen kannustekaan ei kaikissa tilanteissa riitä, vaan esim. lapsella tulee olla oikeus viralliseen asuinpaikkaan molemmissa kodeissa.

Vuoroasumisen tukeen on siis osoitettava nykyiseen tilanteeseen nähden lisäresursseja ja selvítettävä se, millaisia tuki-insentivejä erilaisiin eron jälkeisiin tilanteisiin tarvitaan, jotta myös pienituloiset vanhemmat valitsisivat vuoroasumisen lapsilleen. Vain luomalla riittävät insentivit vuoroasumiselle, voidaan taata kaikkien erolasten tasa-arvoinen kohtelu. Vaikka resurssien ohjauksessa vuoroasumisen tukemiseen onkin yleensä kyse eri tukien tai jonkin – kuten asumistuen - lisäämisestä vanhemmille, tulee asia nähdä myös investointina tulevaisuuteen. Suomi kaipaa hyvinvoivia lapsia ja heidän vanhempiaan. Ei oikeuslaitoksen ja viranomaisprosessien uuvuttamia työkyvyttömiä ihmisraunioita. Jääköön vuoroasumiseen ohjaavan insentivijärjestelmän luominen sosiaaliturvakomitean vastuulle tuleville kuukausille ja vuosille.

Augustijn Lara (2023). Joint physical custody, parent–child relationships, and children’s psychosomatic problems. *Journal of Public Health* volume 31, pages755–764 (2023)

Bastaits, Kim & Pasteels, Inge. (2019). Is joint physical custody in the best interests of the child? Parent–child relationships and custodial arrangements. *Journal of Social and Personal Relationships*. 10.1177/0265407519838071.

Bergström Malin, Modin Bitte, Fransson Emma, Rajmil Luis, Berlin Marie, Gustafsson Per A & Hjern Anders (2013): Living in two homes-a Swedish national survey of wellbeing in 12 and 15 year olds with joint physical custody. BMC Public Health volume 13, Article number: 868

Nielsen Linda (2014). Shared Physical Custody: Summary of 40 Studies on Outcomes for Children. Journal of Divorce & Remarriage, 55:614–636,

Honkanen Petri
Isät lasten asialla ry